

RÉSZLETES ZÁRÓJELENTÉS

A téma általános áttekintése, indítéka

Az OTKA-hoz beadott pályázatunk témája nem előzmény nélküli. Kapcsolódik az ÁSZ-FeMI-nél (és az ICEG-nél) és az évtized eleje óta folytatott, az államháztartási reformhoz kapcsolódó kutatási és elemzési témákhoz. Magyarországon azonban ennél is régebben, gyakorlatilag a rendszerváltás óta folyamatosan napirenden van az államháztartás strukturális reformja, mely nélkül a mai forrásallokálási rendszerben kódolt, folyton növvő kiadási és bevételi kényszer magában hordozza az állami újraelosztás mértékének növekedésének esélyét, aminek valóban lehetséges volta sajnos újból és újból bebizonyosodik.

A strukturális reformhoz újra kell gondolni az állam szerepvállalásának szükségességét a gazdaság és az élet minden területén. Azokon a területeken pedig, amelyeken ezek után is úgy gondoljuk, hogy az adott szükséglet kielégítéséhez közösségi források bevonására van szükség (ezek a tipikus közjavak), meg kell fontolni, hogy annak elköltése milyen módon hozza a legmagasabb társadalmi hasznót; ha a feladatot állami intézmény fenntartásával oldjuk meg, ha magáncégekre bízunk, vagy ezek valamilyen kombinációját alkalmazzuk.

Milyen módon lehet azonban a feltárni a közjavak iránti keresletet, illetve hogyan lehet hatékonyan előállítani azokat?

Ezek alapvető mikroökonómiai kérdések, melyek nagyban inspirálták témaválasztásunkat.

Közjavak kereslete a politikai piacon

A közjavakat a hagyományos mikroökonómiai értelemben vett piac nem (vagy nem optimálisan) állítja elő. A közösségi gazdaságtanból ismert alternatív mechanizmus a politikai „piac”-ra vezet (azaz az előállításban való állami közreműködés biztosításának mechanizmusához). Ennek a „piacnak” a célja, hogy a szereplők rögzített egyéni preferenciáiból létrehozott társadalmi preferenciák segítségével meghatározza a lehetséges politikai alternatívák sorba rendezését (mint pl. egy közjóság különböző mennyiségei). A társadalmi preferenciáknak rendelkezniük kell a következő tulajdonságokkal: kollektív racionalitás, Pareto-optimalitás, anonimitás - azaz a diktatúra hiánya - és az irreleváns alternatívák függetlensége. A baj az, hogy Arrow lehetetlenségi tétele szerint nincs olyan társadalmi jóléti függvény (kollektív preferencia-rendezés), amely megfelelne ezen feltételek mindegyikének.

A preferenciarendezés egy illusztrációja a szavazás.

Formálisan a szavazás a következőt jelenti: először minden résztvevő meghatározza és kinyilvánítja a lehetséges alternatívákra (pl. egy közjóság különböző mennyiségeire) vonatkozó preferenciáit. Ezek aztán valamilyen szabály alapján összegzésre kerülnek. A szabály alapján kiválasztásra kerül a társadalmilag legjobb alternatíva. Ez általában valamilyen többségi szabály, amely lehetőleg egyensúlyi helyzetet hoz létre (az számított egyensúlyi mennyiségnek, amely mellett nincsenek többségben azok a szavazók, akik a közjóság valamilyen eltérő mennyiségét preferálnák). Egyensúlyi helyzet sok többségi szint esetében kialakulhat, az azonban belátható, hogy a többségi szabályok közül csak a 100 %-os, azaz a teljes egyhangúság biztosít az összes lehetséges esetben bizonyosan Pareto-hatékony elmozdulást a status quo -ból (Wicksell egyöntetűségi szabály) .

Minden egyéb esetben, ha az egyéni preferenciák változatosak, akkor nagy az esélye annak, hogy az adott processzus eredményeként lesz olyan szavazó, aki a megszavazott mennyiséget valamely másik (esetleg az összes többi) lehetséges kimenettel szemben diszpreferálja. Példa

erre a szavazási paradoxon néven is ismert körkörös többség esete. Legyen három szavazó: A,B,C és egy közjóság három különböző mennyiségének előállítását jelentő alternatívák: 1, 2, 3. Vegyük a következő preferenciaprofilit, ahol $>$ jel jelöli a (szigorú) preferenciareláció irányát (természetesen feltételezzük, hogy a reláció reflexív, tranzitív és teljes):

'A' szavazó preferenciái: $1 > 2 > 3$

'B' szavazó preferenciái: $2 > 3 > 1$

'C' szavazó preferenciái: $3 > 1 > 2$

Látható, hogy gondot jelent a többségi elven nyugvó döntéshozatal, hiszen a többség egyik alternatívát sem részesíti egyszerre előnyben a másik kettővel szemben. Azaz van "egy" többség (A és C), amelyik 2-höz képest az 1-et preferálja, egy másik többség (A és B), 3-hoz képest a 2-t, egy "harmadik" többség (B és C) pedig 1-hez képest a 3-at preferálja. A szavazás eredménye bármely alternatíva-pár esetén 2-1 arányú többség. A végeredmény tehát ebben az esetben a napirendtől függ, azaz attól, hogy melyik alternatíva-párról szavaztatnak először. Például, ha először az 1 és a 2 között kell választani, akkor A és C az 1-et, B a 2-öt preferálja, ezért az 1 megy a második fordulóra megmérkőzni a 3-mal. A második fordulóban B és C a 3-at, A az 1-et preferálja, tehát a szavazás végeredménye a 3-as alternatíva lesz. Ez az eredmény az A szavazónak a legrosszabb kimenetelt jelenti, ezért neki megéri "csalni", azaz nem a tényleges preferenciája szerint szavazni: ha például a valósággal ellentétben azt állítja, hogy az ő preferencia-sorrendje $2 > 1 > 3$, akkor ugyanezen napirend mellett a szavazás végeredménye a 2-es alternatíva lesz, ami A-nak jobb helyzetet eredményez, mintha őszinte lett volna.

Bár a körkörös többség esete ritka, a preferenciák eltitkolása mégis gyakori, sőt, mint azt a Gibbard-Satterthwaite tétel állítja, "nem létezik olyan nem diktatórikus szavazási eljárás, amiben az igazmondás, vagy az őszinte szavazás az összes résztvevő számára mindig domináns stratégia". Fontos következménye ennek, hogy a politikai intézmények manipulálhatók. Ebből következően szükség van olyan keresletfeltáró mechanizmusokra, amelyek lehetővé teszik a csalásmentességet, és amennyire lehet, a Pareto-optimum felé való elmozdulást. Történtek erre kísérletek, mint például a Clarke-adó, vagy a Groves-Ledyard procedura, de ezek eredményeit fenntartással kell fogadnunk, ui. az előbbi ugyan csalásmentesen feltárja az egyéni preferenciákat, de az esetleges költségvetési hiány kialakulása miatt nem vezet szükségszerűen Pareto-optimumhoz, az utóbbi esetében pedig - bár megoldja ezt a két problémát - a működése következtében kialakuló egyensúly nem stabil (Nash-egyensúlyi stratégia), és megfelelő dinamikus processzus híján az is kérdéses, hogyan jutnak el a szereplők az egyensúlyi állapothoz.

A fentiek érzékeltetik, hogy a politikai „piac” nem képes helyesen feltárni a közjavakra vonatkozó preferenciákat. A szavazás esetében a növekvő számú alternatíva egyre nehezebbé és bonyolultabbá teszi a szavazók valódi egyéni preferenciáinak kiderítését és "helyes" közösségi döntéssé transzformálását. (A gyakorlatban azonban számos egyszerűsítő mechanizmust használnak, mint pl. a páronkénti szavaztatást, és az alulmaradó alternatívák automatikus kiejtését a későbbi szavazási fordulókból. Mint fentebb is láthattuk, ez elég jelentős teret enged a manipulációra.)

Feltehetjük tehát, hogy a valódi döntések a szavazás előkészítése során már korábban megszületnek, de legalábbis körvonalazódnak. Ez pedig már a bürokráciát érinti, vagyis a közjóság előállításának kínálati oldalát.

Közjavak kínálata

A politikai „piacon” a vevő-eladó viszony helyett a szavazó-politikus viszony az alapvető. A politikusok azok, akik szavazatokért versenyeznek egymással, és akiknek a szavazás eredményét figyelembe véve meg kell teremteniük a közjóság kínálatát. A politikus jelenléte a döntési folyamatban azonban kétféle problémát is okoz:

- egyrészt a szavazók nem közvetlenül szavaznak egy-egy közjóság előállítandó mennyiségéről, hanem közvetve: a politikusra adott szavazatok az általa kínált "programcsomag" megszavazását jelentik, ezáltal még lazábbá téve a kapcsolatot az egyes közjavakra vonatkozó társadalmi preferenciák és a végül is ténylegesen előállításra kerülő mennyiségük között,

- másrészt nem maga a politikus az, aki létrehozza a közjóságot, hanem az erre a célra létrehozott (állami) szervezet. Tehát, bár a politikus "nyújtja" a közjóságot a szavazónak, annak előállítását egy - általában nagy méretű - szervezetre bízta. Az élet sok területén előfordulhat, de a nagy szervezetek működésénél óhatatlanul jelen van a megbízó-ügynök probléma.

A megbízó-ügynök probléma vázlatosan következőt jelenti: egy gazdasági aktor, a megbízó, szeretne rávenni egy másik aktort, az ügynököt, hogy tegyen meg valamit (általában egy output létrehozását), ami költségekkel jár az ügynök számára. A megbízó célja olyan ösztönző fizetség alkalmazása, ami ráveszi az ügynököt a cselekvésre, méghozzá olyanra, ami a legjobb a megbízó szempontjából. Az ügynök az ösztönző által megszabott keretek között az akció során a saját hasznosságát maximalizálja, ami nem feltétlenül a megbízó számára optimális cselekvés megvalósulását eredményezi. Ez akkor fordulhat elő, ha nem áll rendelkezésre elegendő információ a megbízó számára, azaz:

1. ha nem tudja megfigyelni közvetlenül az ügynök cselekvését, csak az output szintjét,
2. vagy ha nem ismeri az ügynök hasznossági függvényét (ami a hatékony ösztönző meghatározásához lehet fontos).

Az első akkor lehet probléma, ha az ügynöktől követelt erőfeszítés több különböző elfogadható outputszintet is eredményezhet, de nem feltétlenül az optimálist, a második pedig akkor, ha a megbízó nincs tisztában az ügynök "típusával" .

De miért fontos a közjóságokat előállító állami szervezetek kapcsán e jelenség, hiszen ugyanúgy jelen van a magánpiacon is számos formában, de különösen a nagyméretű vállalatoknál ? Azért, mert a magánpiac képes rákényszeríteni a vállalatokat a probléma hatékony kezelésére, ui. a vevő-eladó viszony nagyon erős kontrollt jelent az eladó szervezet számára. Képzeli csak el, meddig lenne életképes egy olyan vállalat, amelyik megbízó-ügynök jellegű problémák miatt nagyfokú hatékonyságvesztéssel üzemel: a piac a minőség csökkenését azonnal "bünteti", és a vállalat költségeinek növekedését sem honorálja. (Megbízó-ügynök szemszögből a tulajdonos (vállalkozó) akar nyújtani egy magánjóságot a vevőnek, és e célból "megbízta" a vállalatot a jóság előállításával. A tulajdonos a megbízó, a vállalat(menedzsment) az ügynök. A vevő azonban potenciális döntésével hatékonyan rákényszeríti az eladót (tulajdonost), a probléma kezelésére (ha elégedetlen, egyszerűen nem vásárol).

A politikai piacon a vevő-eladó(tulajdonos) viszony megfelelője a szavazó-politikus viszony, a tulajdonos-menedzser megbízói viszony pedig a politikus-bürokrata viszony. Mint azonban fentebb láttuk, a politikai piacon meglévő nem hatékony preferenciafeltáró mechanizmus, valamint a preferenciák és az előállított jóságmenyiség közötti igen laza kapcsolat következtében a szavazó nem képes olyan hatékony ellenőrzést biztosítani a közjavak termelése fölött, mint a vevő a magánpiacon a magánjavak termelése fölött, nincs tehát olyan kontroll, ami közvetlenül kényszerítené a politikust a megbízó-ügynök viszonyból következő problémák megoldására. Emiatt aztán ezek a gondok az állami hivatalokban hosszú távon fennmaradhatnak és akuttá válhatnak. Ehhez hozzájárul még az is, hogy a közjavak természetéből kifolyólag a hivatalok szolgáltatásukat tekintve monopolhelyzetben vannak.

Néhány példa arra a teljesség igénye nélkül, hogy milyen önös érdekek követése okozhat az állami bürokráciákat szerte a világon jellemző problémákat:

- A bürokrata presztízs-, hatalmi, sőt sokszor szakmai okokból érdekelt hivatala méretének növelésében. Ebből kifolyólag gyakran alábecsüli a költségeket, eltúlozza a

hasznokat, a megoldandó problémákat a ténylegesnél fontosabbnak és bonyolultabbnak tünteti fel. A kiadásnövelő magatartás azonban nem feltétlenül káros a társadalomnak: ugyanis a hivatal szolgáltatásának határhaszna lehet, hogy nagyobb, mint a határköltsége. Azonban paradox módon még akkor is nőhet a hivatal költségvetési támogatottsága, ha a határhaszon kisebb a határköltségnél, mondván, hogy a költségvetés növelésére épp a hatékonyságság megszüntetése érdekében van szükség.

- Amikor az erőforrások magántulajdonban vannak, akkor az árak és a kamatlábak (a tőkepiacon keresztül) a jelent összekötik a jövővel, és arra ösztönzik a tulajdonosokat, hogy az erőforrásokat hosszú távon hatékonyan használják fel. A politikai piacon viszont nem működik olyan mechanizmus, mely a jelenbeli költségeket vagy hasznokat hasonló módon összekötné a jövőbeli költségekkel vagy hasznokkal; ennél fogva a bürokraták túlköltekezési hajlamát még a racionális intertemporális erőforrás-allokációra való törekvés sem korlátozza.

- Járadékvadászat. A járadék olyan magas hozadékráta, jövedelem, bevétel, amelyet nem szüntetnek meg a gazdaság kompetitív tényezői. Olyan javakra jellemző, melyek kínálata korlátozott, nem növelhető. Klasszikusan ilyen a föld, de sok más állandó kínálatú jószág is ide sorolható. Ezt a helyzetet sok piacon mesterségesen is elő lehet idézni, a piacra való belépés kormányzat általi korlátozásával. Kétféle járadékot különböztethetünk meg: az egyik a vagyonteremtő járadék - ez új piaci lehetőség (új termék, új terület, stb.) megnyílásakor keletkezik a piacra elsőként belépőknél, azonban idővel eltűnik, ahogy új vállalkozások megjelenésével a piac kompetitívvé válik. Az ilyen járadékra törekvő vállalat hasznos járadékvadászatot űz. A másik a vagyonomesztő járadék. Ez az, amit az állam adminisztratív belépési korlátozásai tartanak fenn hosszabb távon is. Ennek a járadéknak a "vadászata" káros, nem magának a járadéknak a megléte miatt (hiszen ekkor "csak" az egyszerű monopólium jóléti vesztesége állna fenn), hanem mert a járadékot biztosító (monopol)szituáció "kilobbizására" energiát kell fordítani, ez pedig erőforrás-pazarlás, így társadalmi veszteséget okoz.

A fentiek miatt viszont – bár a kép lehangolónak tűnik – túldimenzionálhatatlanul fontos, hogy a közjavakat előállító intézmények, programok, szakpolitikák hatékonyságát sok szinten, kvantitatív és/vagy kvalitatív módszerekkel is vizsgáljuk. Az ilyen – megállapításokra is jutó – tevékenységeket értékelés (evaluation) névvel illetjük.

Egy értékelés során a hatékonyságot és az eredményességet össze kell vetni azzal, hogy a program, a szakpolitika, vagy az intézmény megalkotója, fenntartója milyen elvárásokkal indította útjára, illetve tartja fenn azokat. Előfordulhat természetesen a körülmények olyan megváltozása, amely felülírhatja az eredeti elképzeléseket, illetve a nem várt siker is okozhatja a célok átalakulását. Az értékelés eredményeként, az eredmények hasznosításával a hatékonyság és hatásosság nőhet, melynek a további forráselosztáskor lehet fontos szerepe.

Az értékelés egyik típusa a közszféra (és a nem profitorientált szervezetek) teljesítményének mérése. A mérés kiterjedhet a teljesítmény különböző aspektusaira, mint a hatásosság, a működési hatékonyság a termelékenység, a szolgáltatások minősége, a fogyasztók (jelen esetben a közszolgáltatások fogyasztói) elégedettsége és a költséghatékonyság.

A teljesítménymérés során – hasonlóan az értékeléshez – nincsenek általános, egyedül üdvöztető megoldások.

Ideális esetben az intézményeknél kialakult teljesítménymérési rendszerek vannak. Hazánkban azonban hiányzik ez a hagyomány; csak nagyon szűk körben és korlátozott adatszolgáltatással működnek ezek a rendszerek. A teljesítménymérő rendszerek az alábbi tevékenységeket támogathatják:

Monitoring és jelentéstétel: Ez a leginkább elterjedt forma nemzetközi szinten is a kormányzati szféra teljesítményének mérésére. A monitoring rendszereket a felhasznált erőforrások, az elvégzett munka, a nyújtott „termékek” és szolgáltatások nyomonkövetésére használják. Emellett a szervezeti hatékonyság, a termelékenység, a szolgáltatások minősége, de akár az elért eredmények nyomonkövetésére is alkalmazzák.

Stratégiai tervezés: Egy szervezetnek szüksége van arra, hogy meghatározza saját hosszú távú feladatait, az elérni kívánt eredményeket és a környezethez (pl. egy kormányzati intézménynek a többi kormányzati intézményhez) való viszonyát. Ehhez gyakran az ún. SWOT-ot alkalmazzák. A teljesítménymérés hozzájárul annak meghatározásához, hogy az elérni kívánt eredmények hogyan teljesülnek, mik a rendszer gyengeségei és erősségei, hol van javítási lehetőség, mik a jó gyakorlatok az eredmények sikeresebb elérésében.

Költségvetés és pénzügyi menedzsment: Hosszú ideje történnek próbálkozások arra, hogy a közsztéma intézményei közötti forrásallokáció eredményalapú és nem inputalapú (pl.: bázisalapú) legyen. Ennek egyik sarokköve a teljesítményalapú forráselosztás. Ehhez szükség van arra, hogy az egyes intézmények teljesítménye mérhető és összehasonlítható legyen.

Teljesítmény-menedzsment: A munkavállalók és az intézmény operatív egységei irányítására szolgáló eljárás. A teljesítménymenedzsment fő funkciója, hogy a munkatársak számára visszacsatolást nyújt az elvégzett munkájukról. Hangsúlyos elemek: a célkijelölés, a részvétel és a visszatolás.

Minőségjavítás: Alapja a tényeken alapuló vizsgálat, amely objektív tényezőkön keresztül határozza meg a teljesítmény javításának irányát. A teljesítménymérések integráns részét képezik ezeknek a folyamatoknak. A stratégiai adatgyűjtés hosszabb perióduson átívelő gyakorlatával ellentétben ezek rövidebb időszakot fognak át, részletesebbek és a mikroszintre fókuszálnak. Általában ezek a mérések az erőforrások minőségére, várakozási időre, az általános szolgáltatásminőségre, az amortizációra, stb. Ezen típusú elemzés elsősorban a fogyasztók elégedettségére koncentrál, ezért gyakran a fogyasztói interjúk képezik az alapját.

Szerződés-menedzsment: Ez azért képezi fontos részét a közszolgáltatások nyújtásának, mert egyre nagyobb jelentőségű a tevékenységek kiszervezése. A hangsúly egyre inkább eltolódik a teljesítmény alapú szerződések felé, azaz az eredményorientált megközelítés felé, azaz a szerződések alapját az elért eredmények, és nem a felhasznált erőforrások jelentik.

Külső benchmarking: Egyre inkább elterjed a külső benchmarking gyakorlata a közsztémában is, azaz a szervezet teljesítményének külső intézményekkel való összehasonlítása. A versenyszférával ellentétben, ahol a legjobban teljesítő versenytársakhoz hasonlítják a szervezet teljesítményét, a közsztémában a statisztikai benchmarking a jellemző, ami az azonos területeken működő szervezetek összehasonlítását jelenti. Ezen keresztül van lehetőség az igazán jó gyakorlatok felkutatására és elterjesztésére. Ennek keretében lehet alkalmazni a lentebb ismertetett DEA módszertant is.

Transzparencia: A hagyományos monitoring mellett megjelenik az az igény is, hogy a szervezet teljesítményét a köz felé is kommunikálják. Egyre elterjedtebb a rendszeres időközönkénti tájékoztatás a köz felé a különböző sajtóorgániumokban.

Ha adott feladatra ezek után továbbra is állami szervezetet tartunk a legalkalmasabbnak, pláne meg kell indokolni, hogy miért, ráadásul meg kell követelni a maximális működési hatékonyságot. Ez egyébként önmagában is indokolja a közösségi-szervezetek hatékonyságvizsgálatának szükségességét.

Ezen kívül mind a makroszintű, mind a szervezeti szintű „hatékonytalanság” elleni fellépés elképzelhetetlen a közvélemény támogatása nélkül. Ahhoz azonban, hogy a politikai konszenzusnak valamekkora esélye is legyen, tudatosítani kell az államháztartás mai működésének valódi költségeit, oszlatni a társadalomban élő fiskális illúziókat.

A fiskális illúziók elleni küzdelem hatásos eszköze lehet, ha transzparenssé tesszük az állami szféra szervezeteinek vélelmezett „hatékonyságtalanságát” – ami egy újabb indok a köz-szervezetek hatékonyságvizsgálatának szükségességére.

A pályázatunk témája ezért az államháztartás üzemgazdasági szintjének hatékonysági vizsgálata volt, illeszkedve a reformok tágabb keretébe.

Módszertan

A hazánkban viszonylag ritkán használt, nemparaméteres, determinisztikus programozási módszer, a Data Envelopment Analysis (röviden DEA) volt a kutatási céljaink elérésének segítségével előzetesen leginkább alkalmasnak vélt módszer. A módszertan a vizsgált közintézmény(ek) egyes (gazdálkodási) döntéshozó egységeinek (angol rövidítéssel: DMU-k – Decision Making Unit) összehasonlítását célozza, többszörös inputok és outputok részletes elemzésével. A módszer a mindenképpen definiálandó döntéshozó egységek relatív hatékonyságát mutatja meg, generálva egy hatékonysági határt, melytől való távolság adja meg a hatékonysági (hatékonyságtalansági) indexet.

Tanulmányoztuk a módszertan különböző specifikus modelljeit: a legelsőként megalkotott, alap-modellnek tekinthető CCR modellt (input- és outputorientált változatot egyaránt), az inputorientált BCC modellt, az outputorientált BCC modellt, az additív modellt, az IRS, DRS, GRS modelleket, a szuper-hatékonysági és FDH modelleket.

Mint lentebb írjuk, az általunk meghatározott DMU-k a közútkezelők megyei egységei. Az inputok az intézmények gazdálkodási adatai (pénzügyi mutatók), az outputok a fenntartott úthálózat minőségi mutatói.

Az alapelv:

egy DMU hatékonyságának megállapítására a legegyszerűbb mutató az output és az input hányadosa. A valóságban azonban általában egynél több input és egynél több output jellemzi a tevékenységet, ami nehezebbé teszi az output/input hányados megalkotását.

„n” számú DMU esetén az inputokat és az outputokat az alábbi, n oszlopos mátrixokkal szemléltethetjük:

$$X = \begin{bmatrix} x_{11} & \dots & x_{1n} \\ \dots & \dots & \dots \\ x_{m1} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix}$$

$$Y = \begin{bmatrix} y_{11} & \dots & y_{1n} \\ \dots & \dots & \dots \\ y_{s1} & \dots & y_{sn} \end{bmatrix}$$

Ahol X az inputok, Y az outputok mátrixa. „m” az inputok, „s” pedig outputok száma.

Alkothatunk minden DMU-ra egy elméleti inputot és egy elméleti outputot, melyek az eredeti inputok illetve outputok lineáris kombinációi, és ezek hányadosát véve minden DMU esetében kapunk egy hatékonysági mutatót.

Kérdés azonban, hogy a lineáris kombinációban hogyan lehet az egyes inputokhoz illetve outputokhoz megfelelő együtthatókat (súlyokat) találni.

A DEA alapötlete szerint az „adatokban rejlő” optimális együtthatókat kell megtalálni, amik DMU-nként különbözőek. Ehhez „n” számú optimalizálási feladatot (tehát DMU-nként egyet) kell elvégezni az input- és output lineáris kombinációk hányadosának maximalizálásával.

Az így megkapott (és standardizált) hatékonysági mutatók alkalmasak arra, hogy megadják a DMU-k relatív hatékonysági sorrendjét
A törtalakú programozási feladat képletekkel:

$$\max_{h_k} = \frac{\sum_{r=1}^s u_r y_{rk}}{\sum_{i=1}^m t_i x_{ik}},$$

Feltételek:

$$\frac{\sum_{r=1}^s u_r y_{rj}}{\sum_{i=1}^m t_i x_{ij}} \leq 1,$$

$$u_r, t_i \geq 0$$

ahol /a megyei közútkezelők példáján/:

k = megyei közútkezelő kht. (DMU) -

h_k = a k közútkezelő relatív hatékonysága

u_r = az u_r output súlya, $u_r \geq 0$

t_i = a t_i inputok súlyai, $t_i \geq 0$

y = egy megyei közútkezelő (DMU) outputjai ($y \geq 0$)

x = egy megyei közútkezelő inputjai, ($x \geq 0$)

j = egy megyei közútkezelő indexei, $j = 1, \dots, n$ (n = a vizsgált DMU-k (kht.-k) száma j)

i = az inputok indexei, $i = 1, \dots, m$ (m = az inputok száma i)

r = az outputok indexei, $r = 1, \dots, s$ (s = az outputok száma r)

Ez a legalapvetőbb CCR modell (a modellt 1978-ban megalkotó Charnes, Cooper és Rhodes nevének kezdőbetűiből). (A törtalakú programozási feladatot át lehet alakítani lineáris programozási feladattá /azaz „LP” feladattá/)

Ezt a formulát (illetve LP alakját) nevezik multiplikátor formulának. (Az elemzést és a programozást sokszor könnyebb azonban az így felírt LP feladattal ekvivalens duális feladattal megoldani – ez utóbbit nevezik a szakirodalomban „envelopment” formulának.)

A módszernek számos változata van, melyek közül néhány megnevezését említettük is.

Vizsgálat tárgya

Közutak fenntartása, mint tevékenység, minden szempontból megfelel az elméleti megalapozásból és a módszertanból fakadó követelményeknek.

Egy hatékony úthálózat alapvető feltétele az általános gazdasági fejlődésnek: a megtett kilométerek és a nemzeti össztermék között erős korreláció van egy gazdaságban. Az

úthálózat és tartozékai a nemzeti vagyon jelentős hányadát jelentik, és az úthálózathoz kapcsolódó alágazatok (fenntartás, közlekedés, stb.) jelentős mértékben járulnak hozzá a nemzeti össztermékhez. Jelentősek a pozitív extern hatások, ami miatt határozottan a közjóságok köréhez sorolható.

Ha elhanyagolják egy közút fenntartását, akkor az a pozitív extern hatások csökkenését nem tekintve is, a fenntartási, illetve egy idő után értelemszerűen felújítási költségek eszkalációjához vezet.

Ha társadalmi nézőpontból tekintünk a kérdésre, akkor egyszerűsített megközelítésben csak az útfenntartás és a járműpark fenntartásának és üzemeltetésének költségét vesszük figyelembe (és az áttételesebb extern hatásokkal nem foglalkozunk), akkor is azt látjuk, hogy a leromlott útfelület okozta járműfenntartási költségnövekmény sokszorosan haladja meg az útfenntartáson „megspórolt” összeget. Ráadásul a fenntartás elhanyagolásának növelésével a társadalmi határkár nő.

Az útfenntartás mint tevékenység általánosságban jelenti a teendők meghatározását, tervezést, erőforrások biztosítását, a fenntartásban részt vevő személyzet szervezését és motiválását, a kontrollt és monitoringot, az így megkapott visszajelzések kiértékelését és a szükséges javítások, fejlesztések elvégzését.

Tipikus útfenntartói feladatok:

- Rutinfeladatok:
ciklikus feladatok (vegetáció kontroll, lefolyók, csatornák tisztítása) és
reaktív feladatok (hibafoltozás, kátyúzás, peremjavítás)
- Periodikusan ismétlődő feladatok:
megelőzés (a burkolat megerősítésével nem járó vékony filmszerű réteg felvitele a felületi integritás és a vízállóság biztosítása érdekében)
újraburkolás (vékony ill. vastag új burkolatréteg)
- Speciális feladatok: balesetelhárítás, téli karbantartás
- Fejlesztések: szélesítés, szerkezeti átalakítás, új útfelület létrehozása

Az, hogy ezek közül melyek a folyó-, illetve melyek a beruházási költségvetésből finanszírozott feladatok, országonként más és más. Magyarországon az új burkolat, aszfaltréteg felvitele beruházásnak, sőt fejlesztésnek számít, ezért a közútfenntartási tevékenységbe nem számít bele. Vannak azonban országok, ahol csupán olyan beavatkozást tekintenek fejlesztésnek, melyekben az út kapacitása valamilyen szempontból megnő, illetve amikor teljesen új kapacitás keletkezik.

A két tevékenység folytatása között általában is fontos különbségek vannak: míg az építés-fejlesztés projekt-jellegű, addig a fenntartás folyamat-jellegű tevékenység. Az előző rövid távú, az utóbbi folyamatos ill. hosszútávú. Az előző relatíve behatárolt, az utóbbi széleskörű tevékenység. Míg az előző fajlagos bekerülési költsége viszonylag magas, addig az utóbbié viszonylag alacsony.

A kutatás előrehaladása

Problémák az előrehaladás során:

- A kutatás végig alulfinanszírozottsággal küzdött, aminek több oka volt; egyrészt többek között az, hogy a támogatás struktúrája társadalomtudományi témák esetén nem túl előnyös; ennek hatását végig éreztük: a teljes keretnek mintegy

egynegyedét nem is használtuk fel, másrészt az, hogy intézetünk rendkívül feszes költségvetése a témával való foglalkozást – az egyéb, többek között államháztartási témával foglalkozó, kutatásaink mellett – a tervezettnél korlátozottabb mértékben tette lehetővé.

- Az interjúk egy része különböző okok miatt nehezen jött össze. Ennek ellenére jó néhányat sikerült lebonyolítanunk a program során. Néhány fontosabb interjú helyszíne:
  - ÁKMI
  - Magyar Közút Kht
  - Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
- Összel azt írtuk, hogy a specifikált DMU-k származtatott pénzügyi indikátorainak az előállítására is szükség van, és az ehhez addig beszerzett adatok bontása még nem éri el azt a szintet, ami a fizikai indikátorok egzaktuságával azonos szinten tenné lehetővé a modelljeinkben rejlő magyarázó erő kihasználását. Azt is írtuk, hogy a vonatkozó adatokat kezelő adatgazdákkal folytatott tárgyalások alapján volt esély arra, hogy néhány héten belül a rendelkezésünkre állóknál jóval részletesebb pénzügyi adatbázisokhoz jussunk. Sajnos az időtávot rosszul becsültük meg, ugyanis ez a törekvésünk máig nem járt sikerrel, továbbra is a korábbi, sekélyebb bontású adatok állnak csak rendelkezésünkre inputoldalon.
- Ehhez járult még hozzá az a szituáció is, hogy résztvevő kutatóink előre nem látható más irányú halaszthatatlan elfoglaltságaik miatt a kutatás 2008-as időszakában az előre tervezettnél kevesebb időt tudtak kutatásra fordítani.

Mégis úgy véljük, fontos, érdeklődésre és továbbhasznosításra érdemes eredményeink születtek, melyek mind az államháztartási reform üzemgazdasági szintjének tervezésekor, mind szélesebb körű, intézményi szintű hatékonyságvizsgálatoknál felhasználhatók.

Eredmények

Vizsgálataink itt bemutatott részének tárgya tehát a megyei közútkezelő közhasznú társaságok 2003, 2004-es tevékenysége. Azért a viszonylag régebbi tevékenység, mert a közútkezelés megyénkénti önálló társasági formában történő működtetése 2005-ben megszűnt, központi szervezetbe vonták össze az addigi megyei kht.-kat.

Több megközelítésből tendenciájában hasonló eredményre jutottunk. Ezekből illusztrációként az alsóbbrendű utak fenntartásának vizsgálati eredményeiből mutatunk be néhányat vázlatosan.

Az útfenntartás különböző szintjein a 4-ed és 5-öd rangú, tehát az alsóbbrendű utak fenntartása a megyei közútkezelők hatáskörében volt, tehát ezek minőségi mutatóira a megyei közútkezelő közhasznú társaságok tevékenységének, döntéseinek tényleges hatása van, ezért okkal tekinthetők a DEA terminológiáját használva DMU-knak (Decision Making Unit – Döntéshozó Egység).

A DEA, mint írtuk, többszörös input- és output- összehasonlításra használható, ezért az inputok a megyei kht.-k éves beszámolóiban feltüntetett mérlegadatokból jöttek (mint a gazdálkodás inputjainak mutatói), az outputok pedig az OKA2000 adatbázisban fellelhető minőségi mutatók. Ez az adatbázis az ország teljes központi fenntartású (önkormányzati

kezelésű utak nélküli) úthálózatára vonatkozóan tartalmaz adatokat az utak átlagosan 100 méteres szakaszaira bontva.

Az elemzések itt bemutatott része nem az összes megyére vonatkozik. Ennek oka egyrészt az inputoldali részleges adathiány, másrészt az, hogy nem minden megye közútkezelő kht.-ja készítette az éves beszámoló eredmény-kimutatását összköltség alapon. Veszprém megye például minden esetben forgalmi költség alapon készítette, néhány megye pedig egyik évről a másikra szemléletet váltott; egyik évben összköltség, másik évben forgalmi költség alapon számolt be. Ezért ebben az elemzési részben összesen 12 megyét vettünk figyelembe. Ezek:

Bács-Kiskun
Baranya
Békés
Borsod-Abaúj-Zemplén
Fejér
Hajdú-Bihar
Heves
Jász-Nagykun-Szolnok
Komárom-Esztergom
Pest
Szabolcs-Szatmár-Bereg
Tolna

Mivel az inputok egy része flow jellegű, azaz az adott év egészére vonatkoznak, egy adott év outputjai (az utak minőségi paraméterei) pedig stock jellegű, azaz egy időpillanatban mért adatokból származnak, ezért azt tartottuk célravezetőnek, hogy egy modellfuttatáson belül az input mindig egy évvel korábbi az outputadatoknál (tehát 2003-as inputok esetében az outputok 2004-esek). Más szóval ez azt jelenti, hogy egy adott év gazdálkodásának, útfenntartói tevékenységének biztosabban van hatása a következő naptári évben felvett útminőségi mutatókra, mint a tárgyéviekre.

A számos alkalmazott modell eredményeit az egyik alapmodell, a BCC modell eredményeivel illusztráljuk:

Input-orientált BCC modell. A DMU-k relatív hatékonysági mutatói 0 és 1 közé esnek. Azok a DMU-k, melyek mutatója 1, az adatok és a modell alapján hatékony.

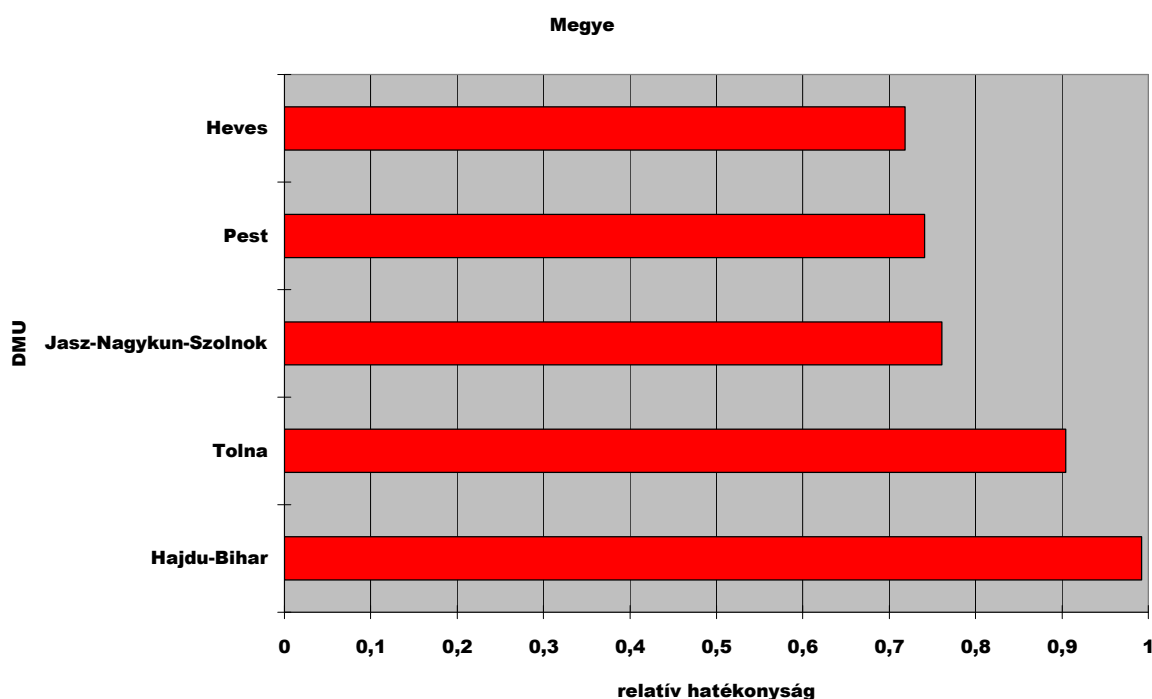
Figyelembe vett inputok: anyagköltség, műszaki berendezések, gépek, járművek – 1000 km-re standardizálva.

Figyelembe vett outputok: kátyúk száma 1000 km-enként, burkolat mért állapota.

Eredmények (csak a nem hatékony (1-nél kisebb mutatójú) DMU-kat mutatjuk):

	DMU	Relatív hatékonyság
1	Hajdu-Bihar	0,992 – referencia-megye: Bács-K., Borsod, Komárom
2	Tolna	0,904 – referencia-megye: Borsod, Komárom
3	Jasz-Nagykun-Szolnok	0,761 – referencia-megye: Baranya
4	Pest	0,741 – referencia-megye: Bács-K., Békés, Borsod
5	Heves	0,718 – referencia-megye: Baranya

Ugyanez grafikusan, oszlopdiaqramon:

A referencia-megye vagy megyék az(oka)t a megyé(ke)t jelenti(k), mely(ek) input-output értéke(i) referenciaként szolgálnak az adott nem hatékony megye kht.-jának.

Az alábbi táblázatban szemléltetjük (az egyszerűség kedvéért mindössze két inputot figyelembe véve) a módszerben rejlő magyarázó lehetőségeket:

Megyei közútkezelő kht.	Anyagköltség_2003	Műszaki berendezések, gépek, járművek_2003
Hajdu-Bihar	-30,29%	-0,80%
Heves	-28,70%	-28,18%
Jász-Nagykun-Szolnok	-45,29%	-23,92%
Pest	-25,91%	-28,45%
Szabolcs-Szatmar-Bereg	0,00%	0,00%
Tolna	-9,58%	-37,30%

Magyarázat: a nem hatékony megyék közútkezelő kht.-k a megadott %-ponttal kisebb inputok (anyagköltség illetve műszaki berendezés-, gép-, járműállomány-érték) mellett is tudták volna ugyanezt az útfenntartói szintet nyújtani.

Ezek az eredmények összecsengenek a többi modellváltozat eredményével. Ezekből megállapítható (még ha minden tekintetben a fent bemutatott eredményeken nem minden esetben látszik is), hogy a legkevésbé hatékony közútfenntartó tevékenységet a vizsgált 12 megyei közútkezelő kht. közül 2003-ban és 2004-ben is jellemzően az alábbiak végezték:

- Jász-Nagykun-Szolnok megyei
- Heves megyei
- Pest megyei
- Tolna megyei

kht.-k.

A leginkább hatékonyak pedig az alábbiak voltak:

- Bács-Kiskun megyei
- Békés megyei
- Komárom megyei
- Borsod-Abaúj-Zemplén megyei

kht.-k.

Vegyes, de inkább rosszabb a kép:

- Fejér és
- Hajdú-Bihar megye

esetében,

és vegyes, de inkább jobb a kép:

- Baranya és
  - Szabolcs-Szatmár-Bereg megye
- esetében.

Természetesen ennyi adat csupán a módszer használhatóságának felvillantására elegendő, a részletes elemzésünk alaposabb bemutatást kíván.

Ezért a kapott eredmények részletesebben a 2009-ben megjelenő publikációkban olvashatók.

Eredmények hasznosíthatósága

Mint fentebb írtuk, a fiskális illúziók elleni küzdelem hatásos eszköze lehet, ha transzparenssé tesszük az állami szféra szervezeteinek vélt vagy valós hatékonyságbeli problémáit.

Éppen ezért a kapott eredmények mind az államháztartási reform üzemgazdasági szintjének tervezésekor, mind szélesebb körű, intézményi szintű hatékonyságvizsgálatoknál hasznosíthatóak.

Az eredmények ezeken és a módszertan szemléletes felhasználásán túlmenően hasznosíthatók a közútfenntartás intézményrendszerének, gazdálkodásának, menedzselésének szervezésében is.

TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEK JEGYZÉKE

*Az OTKA támogatás **megjelölése nélkül** (a támogatási szerződés aláírása körüli bonyodalmak miatt), de a témafelvetéshez kapcsolódó, már megjelent publikációk:*

Báger Gusztáv: Programalapú költségvetés - Jellemző vonások, gyakorlati tapasztalatok
Pénzügyi Szemle 2006/3

Báger Gusztáv – Vigvári András

ÁLLAMREFORM, KÖZPÉNZÜGYI REFORM - Nemzetközi trendek és hazai kihívások

In: Állami Számvevőszék honlapja

[http://www.asz.hu/ASZ/tanulmanyok.nsf/0/FB017AF6BB39A4C7C12574F30031B524/\\$File/t74.pdf](http://www.asz.hu/ASZ/tanulmanyok.nsf/0/FB017AF6BB39A4C7C12574F30031B524/$File/t74.pdf)

Az OTKA támogatás megjelölésével a témában ezután, 2009-re tervezett publikációk:

Báger Gusztáv – Béres Attila – Somogyi Cs. Ádám: A DEA módszertan tapasztalatai az államigazgatásban

In: Pénzügyi Szemle

Báger Gusztáv – Béres Attila – Somogyi Cs. Ádám: A közútfenntartás hatékonyságának historikus vizsgálata Magyarországon

In: Állami Számvevőszék honlapja

Báger Gusztáv – Béres Attila – Somogyi Cs. Ádám: DEA-alapú és folyamat-kontrolling alapú hatékonyságvizsgálati eredmények az Európai Unió támogatási intézményrendszer vizsgálatában

In: Nemzeti Fejlesztési Ügynökség honlapja

IRODALOMJEGYZÉK

Ágh Attila (2006): Az intézményi reformok Zöld Könyve: A szinergiák éneke. Második változat, IDEA Program.

Ágh Attila – Rózsás Árpád – Zongor Gábor (2004): Európaizálás és regionalizálás Magyarországon. Jótár, a TÖOSZ módszertani füzetek.

Allen, R. – Tommasi, D. (2001): Managing Public Expenditure. A Reference Book for Transition Countries OECD Paris.

Antal László (2004): Fenntartható-e a fenntartható növekedés? Közgazdasági Szemle Alapítvány.

Báger Gusztáv (2004): A tervezés mint célkeresés: európai példák, magyar feladatok. In: Sorsfordító esztendő. (A 42. Közgazdász-vándorgyűlés előadásai.)

Báger Gusztáv – Kovács Árpád (2004): Privatizáció Magyarországon. ÁSZ FEMI

Báger Gusztáv – Vigvári András (2005): A programköltségvetés elméleti alapjai és alkalmazásának nemzetközi tapasztalatai. Kézirat. www.ASZ.hu

Báger Gusztáv – Hamza Lászlóné – Kovács Richárd (2006): A köz- és magánszféra együttműködésével kapcsolatos nemzetközi és hazai tapasztalatok. ÁSZ FEMI

Balassone, F. – Franco, D. – Zotteri, S. (2004): Fiscal Rules for Subnational Governments: Lessons from the EMU. In: Kopits, G. (2004)(ed.): Rules-Based Fiscal Policy in Emerging Markets. Background, Analysis and Prospects. Palgrave, IMF.

Benczes István (2003a): Tétlenség vagy reform: releváns nemzetközi magyarázatok hazai viszonyok között. In.: Euró, érvek és ellenérvek. Stratégiai Füzetek. 16.

Benczes István (2003b): A Stabilitási és Növekedési Paktum kritikai értékelése. Európai Tükör. 3. szám.

Benczes István (2004): A költségvetés alkufolyamatainak intézményi és szabályalapú reformja az EU országokban. (Kézirat.) ÁSZ FEMI

Benczes István (2006): Társadalmi paktumok Európában – tanulságok és lehetőségek. Európai Tükör. 3. szám.

Bende-Szabó Gábor (szerk.) (2004): A közpénzek felhasználása az EU-csatlakozás tükrében. Magyar Közigazgatási Intézet.

Benko, G (1999): Regionális tudomány. Dialog Campus. Pécs-Budapest.

Berend T. Iván (2003): A jóléti állam: válság és kiutak. Magyar Tudomány. 10. szám.

Bergvall, D. I. – Hawkesworth, D. J. – Krause, P. (2006): Költségvetés-tervezés Magyarországon. Pénzügyi Szemle. 3. szám.

Berthold, N. (1993): Fiskális föderalizmus Európában mint a sikeres gazdasági és valutáris unió előfeltétele? Közgazdasági Szemle. 6. szám.

Bjurek, 1994: Essays on efficiency and productivity change with applications to public service production, Ekonomiska studier 52, Göteborg University, Göteborg

Blöndal, J. R. (2004): Issues in Accrual Budgeting. OECD Journal on Budgeting. Volume 4, No. 1.

Bokros – Dethier (1998): Public Finance Reform during Transition. The Experience of Hungary. World Bank, Washington.

Boyne, G. A.: Planning, performance and public services; in: Public Administration 1/2001

Boyne, G. A.: Executive succession and the performance of public organizations; in: Public Administration 1/2002

Boyne, G. A.: Sources of Public Service Improvement: A Critical Review and Research Agenda; Paper for Workshop on Networks, Management and New Patterns of Governance, Barcelona, 4-5 October 2002

Boyne, G. A. – Martin, S. – Walker, R.: Explicit reforms, implicit theories and public service improvement: the case of Best Value; Cardiff Business School – Local and Regional Government Research Unit, Discussion Paper No. 4, 2002

Busch, T. – Gostafsson, O.: SLACK IN THE PUBLIC SECTOR – A comparative analysis of a private and a public enterprise for refuse collection in: Public Management Review 4/2002

Cooper, W.W. – Seiford, L.M., Tone, K.: Introduction to Data Envelopment Analysis and Its Uses, Springer, New York, 2006

- Cullis, J. – Jones, Ph. (2003): Közpénzügyek és közösségi döntések. Aula Kiadó.
- Csaba Iván. – Tóth István, György (1999): A jóléti állam politikai gazdaságtana. Osiris Kiadó.
- Csillag István (2001): Költségvetési összhangzattan. Közgazdasági Szemle. 10. szám.
- Csillag István – Mihályi Péter (2006): Kettős kötés. A stabilizáció és a reformok 18 hónapja. Globális Tudás Alapítvány.
- Csonka Gizella – Lehmann Marianna (2000): A kormányzati szektor – új felfogásban. Cikksorozat a Pénzügyi Szemlében 2000-2002.
- Csontos, L.: Fiskális illúziók, döntéelmélet és az államháztartási rendszer reformja; in.: Közgazdasági Szemle, 1995. december
- Csontos, L. – Kornai, J. – Tóth, I. Gy.: Az állampolgár, az adók és a jóléti rendszer reformja in: Századvég, 1996. ősz
- Dafflon, B.(ed.) (2002): Local Public Finance in Europe. Balancing the Budget and Controlling Dept. Edward Elgar Cheltenham, UK-Northampton.
- Davey, K. (2000): A magyar reformok európai szemszögből. Magyar Közigazgatás. 9. szám.
- DIAMOND, J. (2003): Performance Budgeting: Managing the Reform Process IMF Working Paper, Fiscal Affairs Department. <http://www.imf.org>
- Európai Tanács (2003): 1059/2003-as EK rendelet – NUTS rendszer szabályozása.
- European Commission (2004): Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: Building our Common –future – Policy Challenges and Budgetary Means of the Enlarged European Union 2007-2013. COM(2004) 101, Brussels.
- Evans, R.G. (1996): Marketing Markets, Regulating Regulators: Who gains? WhoLoses? What Hopes? What Scope? In: Health Care Reform. The Will to Change. Health Policy Studies, No.8. OECD, Paris.
- Farrell, M.J. The measurement of productive efficiency, J.R. Statis. Soc. Series A 120, 253-281., 1957
- Forgács Imre (2000): Az állam szerepének változásai az európai integráció tükrében. Magyar Közigazgatás. 7 szám.
- Friedman, M. (1948): A Monetary and Fiscal Framework for Economic Stability The American Economic Review Volume XXXVIII.
- Fukuyama. F. (2005): State-Building: Governance and World Order in the 21st Century. Carnege Council on Ethics and International Affairs. New York.
- Gáspár, P.: Tanulmány az adórendszer reformjáról – ICEG EC belső anyag, 2004

Gleich, H. (2003): Budget Institutions and Fiscal Performance in Central and Eastern European Countries ECB Working Papers .215. <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpwps/ecbwp212.pdf>

Glenn, J. C. – Theodore, J. G. (2000): State of the Future at the Millennium. The United Nations University. Washington.

Györffy Dóra (2005): Az intézményi tényezők szerepe az államháztartási hiány alakulásában. Közgazdasági Szemle. 10.szám.

Hallerberg, M. – Strauch, R. – Jürgen von Hagen (2004): The design of fiscal rules and forms of governance in European Union countries. ECB. Working Papers. 419. <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpwps/ecbwp419.pdf>

Hallerberg, Mark, Strauch, Rolf , Jürgen von Hagen: The design of fiscal rules and forms of governance in European Union countries. ECB. Working Papers. 419. 2004. december <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpwps/ecbwp419.pdf>

Hart, Olivier, Andrei Shleifer, and Robert Vishny (1997): The Proper Scope of Government. Theory and an Application to Prisons. Quarterly Journal of Economics 112 (4):1127-61.

Hegedűs, J. (2004): Off-budget Revenues and Expenditures: A Challenge to Subnational Finances. In: Kopányi – Wetzel – Daher (ed.)(2004): Intergovernmental Finance in Hungary.

A Decade of Experience 1990-2000. World Bank, OSI Budapest.

Hegedűs József – Tönkö Andrea (2006): Az önkormányzati gazdasági társaságok szerepe a helyi önkormányzatok vagyongazdálkodásában: a feltételes kötelezettségvállalás („contingent liability”) problémája. (Kézirat.) Budapest ROP.

Hetényi István (1996): Államháztartási reform. Tények és gondok 1995 végén. Kézirat. Pénzügyminisztérium.

Hills, J. (2004): Az állami és magánszektor a jóléti szolgáltatásokban. Alapelvek és közgazdasági elemzés. PM Kutatási Füzetek. 8.

Horváth M. T. (szerk.) (2000.): Decentrization: Experiments and Reforms Local Governments in Central and Eastern Europe Volume 1. LGI Books

Horváth M. Tamás (szerk.) (2004): A regionális politika közigazgatási feltételei. Variációk az uniós csatlakozás küszöbén. BM IDEA Program, MKI.

Hőgye Mihály (2001): Helyi kormányzati fejlesztések finanszírozása – nemzetközi áttekintés Magyar Közigazgatás. 7. szám.

Hutton, W (ed.) (2000): On the Edge-Living with Global Capitalism. Jonathan Cape Publisher.

Illés Iván (2002): A területfejlesztés pénzügyi eszközei az Európai Unióban és Magyarországon.

Közgazdasági Szemle. 7-8. szám.

Illés Mária (2000): A közszolgáltató vállaltok gazdasági szabályozása. Aula Kiadó.

IMD (2005): World Competitiveness Yearbook 2004.

IMF(1998): Code of Good Practices on Fiscal Transparency. Washington D.C.

INFO-Társadalom-tudomány 31. (1993): A „rendszerátváltó” közigazgatás (Országgyűlési Könyvtár, MTA Szociológiai Kutatóintézet, MTA VITA Alapítvány)

INFO-Társadalom-tudomány 44. (1999): A régiókról (Országgyűlési Könyvtár, MTA Szociológiai Kutatóintézet, MTA VITA Alapítvány)

INFO-Társadalom-tudomány 45. (1999): Az államháztartási és költségvetési reformokról (Országgyűlési Könyvtár, MTA Szociológiai Kutatóintézet, MTA VITA Alapítvány)

Jaldell, H.: Essays on the Performance of Fire and Rescue Services; disszertáció. Department of Economics – Göteborg University, 2002

Jenei György (2005): Közigazgatás-menedzsment. Századvég kiadó.

Kassó Zsuzsa (2001): Gondolatok az államszámvitel törvényi koncepciójához Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat. 5. szám.

Kassó, Zs. – Pergerné Szabó, P. (2004): Asset Management in Secondary Cities. In:

Kopányi – Wetzel – Daher (ed.)(2004): Intergovernmental Finance in Hungary. A Decade of Experience 1990-2000. World Bank, OSI Budapest.

Kassó Zsuzsa (2006a): Miért van szükség az államháztartás pénzügyi beszámolórendszerének megváltoztatására? In: Vigvári András (szerk.)(Decentralizáció, transzparencia, elszámoltathatóság. Tanulmányok a helyi önkormányzatok finanszírozási rendszerének továbbfejlesztési lehetőségeiről. Magyar Közigazgatási Intézet.

Kassó Zsuzsa (2006b): Szükség van-e államszámviteli törvényre? In: Vigvári András (szerk.) (2006): Vissza az alapokhoz! MTA-MEH Stratégiai Kutatások. Új Mandátum Kiadó.

Kopányi Mihály – Vigvári András (2003): Az önkormányzati szektor forrásbevonó képességének növelésével kapcsolatos gazdaságpolitikai kérdések. Pénzügyi Szemle. 11. szám.

Kopányi – Wetzel – Daher (ed.)(2004): Intergovernmental Finance in Hungary. A Decade of Experience 1990-2000. World Bank, OSI Budapest.

Kopits, G. – Craig (1998): Transparency in Government Operations. IMF.

Kopits, G. (2004)(ed.): Rules-Based Fiscal Policy in Emerging Markets. Background, Analysis and Prospects. Palgrave, IMF.

Kovács Árpád (2003): Pénzügyi ellenőrzés, változó erőterben. Perfekt Tanácsadó, Oktató és Kiadó Részvénytársaság.

Kovács Árpád (2004): A közfinanszírozás hatékonysága mint nemzeti versenyképességi tényező. PPP Konferencia, Győr.

Kovács Árpád (2005a): Az állami feladatok meghatározása a modernizáció sarkköve. Ellenőrzési Figyelő.

Kovács Árpád (2005b): Versenyképesség és államháztartás. Alternatív forgatókönyv – választáshoz. Pénzügyi Szemle. Összevont szám.

Kovács Árpád (2006): Competitiveness and Modernisation of Public Finances: Selecting an Action Scenario in Hungary following EU Accession. OECD Journal on Budgeting. Volume 6 – No. 3.

Közigazgatás-fejlesztési füzetek 1. (2000a): Helyi önállóság és önkormányzati feladatok

Közigazgatás-fejlesztési füzetek 2. (2000b): A regionális és települési kormányzati rendszer modernizációja Magyarországon.

Közigazgatás-fejlesztési füzetek 5. (2001.): A helyi önkormányzatok pénzügyi rendszere.

Közösségi pénzügyek. Elmélet és gyakorlat a Közép-Európai átmenetekben. (2000) Aula Kiadó.

Lane, J. E. (1997): Public Sector Reform. Rationale, Trends and Problems. SAGE Publications.

László Csaba (1994): Tépett vitorlák. Az államháztartásról közgazdasági és jogi szempontból. Aula Kiadó.

László Csaba (2001.): Vargabetűk az államháztartási reform tízéves történetében. Közgazdasági Szemle. 10. szám.

Lindbeck, A. (1974): The Changing Role of the National State. Kyklos.

Lóránt Zoltán – Somogyiné dr. Legény Mária – dr. Bukva Anna (2002): Az önkormányzatok költségvetési kapcsolatai 1991-2001 között az Állami Számvevőszék ellenőrzései tükrében. Magyar Közigazgatás. 6. szám.

Losonczi Miklós (2002): Magyarország EMU csatlakozásának néhány kérdése. Külgazdaság. 11. szám.

Losonczi Miklós (2003): Monetáris és fiskális politika – néhány feszültségforrás az EMUban. Európai Tükör. 1. szám.

Lőrincz Lajos (2005): A hatékony állam. Magyar Közigazgatás. 8-9. szám.

Magyar Köztársaság Kormánya (2006): Aktualizált Konvergenciaprogram.

Musgrave, R.A. – Musgrave, P.B. (1989): Public finance in Theory and in Practice, International Edition McGraw-hill Book Company.

OECD (1981): Measuring Local Government Expenditure Needs: The Copenhagen Workshop. Paris.

OECD(2001): Best Practices for Budget Transparency.

OECD (2002): Fiscal Sustainability: the Contribution of Fiscal Rules. OECD Economic Outlook 72.

OECD (2003a): Fiscal Stance Over the Cycle: the Role of Debt, Institutions, and Budget Constraints. OECD Economic Outlook 74.

OECD (2003b): Fiscal Relations Across Levels of Government. OECD Economic Outlook 74.

OECD (2004a): European Competitiveness Report.

OECD (2004b): Tax Administration in OECD Countries: Comparative Information Series. CTPA.

OECD (2004c): The Legal Framework for Budget Systems. An International Comparison.

OECD Journal on Budgeting. Special Issue Volume IV. No. 3.

OECD (2005): Revenue Statistics.

Osborne, D. – Gaebler T. (1994): Új utak a közigazgatásban Vállalkozói szellem a közösségi szektorban. Kossuth Könyvkiadó.

Osborne, D. – Hutchinson, P. (2006): The Price of Government. Getting the Results We Need in a n Age of Permanent Fiscal Crisis. Basic Books. A Member of Perseus Books Group. New York.

Pálné Kovács Ilona (2001): Regionális politika és közigazgatás. Dialóg Campus Kiadó.

Pálné Kovács Ilona (szerk.) (2005): Regionális reformok Európában. Magyar Intézet.

Pete Péter (2001): Elemzési keret egy leendő államháztartási reform alapelveihez Közgazdasági Szemle. 10. szám.

Péteri Gábor (2003): A régió erőforrásai. Pénzügyi szempontok a regionális önkormányzatok kialakításához Pénzügyi Szemle. 7. szám.

Péteri Gábor(2006): Hogyan csináljunk reformot? Dániai tanulságok Magyarország számára. In: Vigvári (szerk) (2006a)

Pitti Zoltán (2003): Az önkormányzati finanszírozás korszerűsítése. Magyar Közigazgatás. 6. szám

P. Kiss Gábor (1999): A fiskális politika jelzőszámai. Közgazdasági Szemle. 4. szám.

P. Kiss Gábor (2002): A fiskális jelzőszámok új megközelítésben. Közgazdasági Szemle. 4. szám.

Politt, Ch. – Bouckaert, G. (2004): Public Management Reform. A Comparative Analysis. Second Edition, Oxford University Press.

Poterba, J.,M – von Hagen, J. (szerk.) (1999): Fiscal Institutions and Fiscal Performance. The University of Chicago Press.

Premchand,A. (1991): Government Financial Management. Issues and Country Studies. International Monetary Fund, Washington, D.C.

Robinson, R. – Danielson, U. – Snaith, M.: Road Maintenance Management – Concepts and Systems, Palgrave, New York, 1998

Sántha György – Vigvári András (2006): A nemzetgazdasági tervezési rendszer szervezeti és intézményi rendje. In: Vigvári András (szerk.) (2006): Vissza az alapokhoz! MTA-MEH Stratégiai Kutatások. Új Mandátum Kiadó.

Sárközy Tamás (2006): Államszervezetünk potenciazavarai. A betegség okai, a beteg állapota, a gyógyulás útjai. Javaslat egy hatékony és modern kormányzati szervezet kialakítására. HVG ORAC.

Savas, E.S. (1993): Privatizáció. Hogyan vonuljon ki az állam a gazdaságból? Akadémia Kiadó.

Schick, A (1998): A Contemporary Approach to Public Expenditure Management. IBRD.

Sebők Miklós (2007): Az állam értünk van I. II. DEMOS.

Semjén András (szerk.) (1993): Adózás, adórendszerek, adóreformok. Szociálpolitikai Értesítő. 1-2. szám

Sivák József (2005): Helyben járás, vagy lépésváltás? (Trendek és kényszerek a közigazgatás korszerűsítésében.) Magyar Közigazgatás. 1. szám.

Stiglitz, J.E. (2001): A kormányzati szektor gazdaságtana. KJK-KERSZÖV. Stratégiai Füzetek 16.(2003): Euró, érvek és ellenérvek. MEH Stratégiai Elemző Központ.

Straube, E., Beckedahl, H., Krass, K.: Straßenbau und Straßenerhaltung Ein Handbuch für Studium und Praxis. Schmidt (Erich), Berlin 2005

Varga Sándor (2004a): Fél évszázad a helyi tanácsai és önkormányzati szabályozásban I. Pénzügyi Szemle. 4. szám.

Varga Sándor (2004b): Fél évszázad a helyi tanácsi és önkormányzati szabályozásban. II. Pénzügyi Szemle. 5. szám.

Verebélyi Imre (1995): A helyi önkormányzati rendszer fejlődésének főbb irányai Magyar Közigazgatás. 2. szám.

Verebélyi Imre(1996): A kormányzás és közigazgatás reformjának tervezete. Magyar Közigazgatás. 4. szám.

Verebélyi Imre (2000): Önkormányzati rendszerváltás és modernizáció Magyar Közigazgatás. 9-11. szám.

Verebélyi Imre(2004): A jó kormányzás néhány jellemzője. Magyar Közigazgatás. 5. szám

Verebélyi Imre (2005): A demokratikus jogállamiság két alapintézményének: az Alkotmánybíróságnak és az Állami Számvevőszéknek a másfél évtizedes sikeréből levonható főbb tanulságok. Magyar Közigazgatás. 10.szám.

Vigvári András (2002): Közpénzügyek, önkormányzati pénzügyek. KJKKERSZÖV.

Vigvári András (2003): Források és hiányok. In. Euró, érvek és ellenérvek. Stratégiai füzetek. 16. MEH STRATEK.

Vigvári András (2004): Kell-e reform az önkormányzati rendszerben? Pénzügyi Szemle. 7. szám.

Vigvári András (2005):Pénzügyi ellenőrzés-több funkció egy szerepben. In: Pénzügyi ellenőrzés – egy funkció több szerepben. BME Pénzügyi és Számviteli Tanszék.

Vigvári András (szerk.) (2005a): Félúton. Tanulmányok a helyi önkormányzatok finanszírozási rendszerének továbbfejlesztési lehetőségeiről. IDEA Program, TÖOSZ, Magyar Közigazgatási Intézet.

Vigvári András (2005b): Közpénzügyeink. KJK-KERSZÖV Üzleti Kiadó Kft.

Vigvári András (szerk.) (2006a): Decentralizáció, transzparencia, elszámoltathatóság. Tanulmányok a helyi önkormányzatok finanszírozási rendszerének továbbfejlesztési lehetőségeiről. IDEA, MKI, TÖOSZ.

Vigvári András (szerk.) (2006b): Vissza az alapokhoz! Stratégiai Kutatások – Magyarország 2015. Új Mandátum Kiadó.

Volkerink, B. – Haan, J. De (2001): Fragmented Government Effects on Fiscal Policy: New Evidence. Public Choice.

Wildavsky, A. (1975): Budgeting. A Comparative Theory of Budgetary Processes Little Brown and Company, Boston-Toronto.

Wildavsky, A. – Caiden, N.(2001): The New Politics of the Budgetary Process. Fourth Edition, Addison Wesley Longman, New York.

Wilensky, H. L. – Charles N. L. (1965): Industrial Society and Social Welfare. The Free Press, New York.

World Bank: The State in a Changing World. World Bank's World Development Report in 1997, Washington D.C.

Zupkó Gábor (2002): Közigazgatási reformirányzatok az ezredfordulón. Századvég Kiadó.

Az államháztartási reform témakörében az ÁSZ FEMI kutatóhelyen (nem az OTKA keretében) készült háttér tanulmányok:

Dr. Báger Gusztáv – Dr. Vigvári András (2005): A program költségvetés elméleti alapjai és alkalmazásának nemzetközi tapasztalatai. ÁSZ FEMI.

Dr. Báger Gusztáv – Goldperger István – Dr. Varga György (2005): Kutatástól az innovációig – a K+F tevékenység helyzete, néhány hatékonysági, finanszírozási összefüggése Magyarországon. ÁSZ FEMI.

Dr. Báger Gusztáv (2006): Az állami szerepvállalás új vonásai a XXI. század globalizált világában. ÁSZ FEMI.

Dr. Báger Gusztáv – Hamza Eszter – Kovács Richard (2007): A köz- és magánszféra együttműködésével kapcsolatos nemzetközi és hazai tapasztalatok. ÁSZ FEMI.

Jánossy Dániel (2006): Egyensúly és teljesítmény a közszeaktorban. (Költségvetési egyensúly- és teljesítménykövetelményt érvényesítő módszerek és nemzetközi tapasztalatok.) ÁSZ FEMI.

Dr. Kiss Daisy (2006): Alkotmányos költségvetés – költséges Alkotmány. (Gondolatok egy közpénzügyi törvény koncepciójának előkészítése ürügyén.) ÁSZ FEMI.

Dr. Nyikos László (2006): Koncepció a közpénzügyi törvény megalkotásához. ÁSZ FEMI.

Dr. Vigvári András (2006): A magyar modell felülvizsgálata. Önkormányzati reformok, pénzügyi rendszer. ÁSZ FEMI.